

KREDIT- MODUL TIZIMIDA TALABALARNI ILMIY TADQIQOT FAOLIYATIGA YO‘NALTIRISHDA MUSTAQIL TA‘LIMNING O‘RNI

Otayeva Salamat Sabirovna

Ma'mun universiteti, "Psixologiya va tibbiyot" kafedrası o'qituvchisi

Gmail: otayevasalamat@gmail.com

Annotatsiya: Kredit-modul tizimi orqali talabalarning o'quv yuklamasi va o'quv faoliyati tizimli baholanib, ularni kasbiy sohada yangi yondashuvlar yaratishga tayyorlash ta'minlanadi. Ushbu muhokamada talabalarning mustaqil ishlarni ongli ravishda bajarishi va uni bosqichma-bosqich tashkil etishi natijasida tanqidiy fikrlashga o'rgatish, ilmiy izlanishlarga qiziqish uyg'onishi hamda amaliy faoliyatni ilmiy asosda amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'lishlari ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Mustaqil ish, ilmiy izlanish, tanqidiy fikrlash, amaliy faoliyat, ongli bajarish, bosqichma-bosqich tashkil etish, kredit-modul tizimi, ilmiy asos.

Zamonaviy oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish o'quv reja va o'quv dasturlarida belgilangan fanlarni muvaffaqiyatli o'zlashtirishga asoslangan bo'lib, bunda talabalarning mustaqil ishlari (TMI) muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, o'qituvchilarning talabalarning mustaqil ish ko'nikmalarini rivojlantirish hamda ularning kasbiy o'sishini ta'minlashdagi mas'uliyati sezilarli darajada oshirilishi zarur.

Bu jarayonda talabalarning mustaqil faoliyatini tashkil etish, ta'limning asosiy maqsadiga — oliy kasbiy tayyorgarlikka ega, raqobatbardosh va malakali mutaxassislarni tayyorlash vazifasiga mos bo'lishi kerak. Shu bilan birga, bu jarayon ilmiy tadqiqot faoliyatiga yo'naltirilgan bo'lib, talabalar o'z bilimlarini faqat amaliyotda emas, balki ilmiy izlanishlar orqali ham mustahkamlashlari, tanqidiy fikrlashni rivojlantirishlari va o'zlarining kasbiy sohalarida yangi yondashuvlar yaratishga tayyor bo'lishlari kerak.

Talabalarning mustaqil ishlarini tashkil etish jarayonida o'z-o'zini o'rganish faoliyatining tizimli va izchil tarzda amalga oshirilishi muhimdir. "Tashkil etish" so'zi bu holatda nafaqat jarayonning o'zi, balki uning yakuniy natijalarini ham o'z ichiga oladi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 31-dekabrda 824-son qaroriga 1-ilova sifatida tasdiqlangan "Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayoniga kredit-modul tizimini joriy etish tartibi to'g'risida"gi Nizomda, kredit-modul tizimi talabalarning mustaqil ilmiy-tadqiqot

faoliyatini rivojlantirishda asosiy vosita sifatida ko'rsatilgan. Nizomning 2.2-bandida, o'quv jarayoniga kredit-modul tizimini bosqichma-bosqich joriy etish sxemasi keltirilgan. Bu sxema, talabalarning o'quv faoliyatini yanada samarali tashkil etish va ularning mustaqil izlanishga va ilmiy-tadqiqot faoliyatiga yo'naltirishga xizmat qiladi. Shuningdek tizim talabalarga o'z bilim va ko'nikmalarini mustaqil tarzda oshirish, ilmiy izlanishlarga jalb qilish va ularning ilmiy faoliyatini rag'batlantirishga imkon yaratadi.

Nizomda o'qituvchilarning mustaqil ishlarni tashkil etishdagi roli va mas'uliyati ham belgilangan. Ular, talabalarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish va ularning professional o'sishiga mas'uldirlar. Bu jarayonda o'qituvchilar tashkiliy, prognoz qilish va konstruktiv ko'nikmalarga ega bo'lishlari kerak.

Kredit-modul tizimi talabaga fanlarning bir-biriga qanday bog'langanligini ko'rish imkoniyatini beradi va o'quv jarayonini erkin va maqsadga muvofiq ravishda tanlashga imkon yaratadi. Bu tizim, shuningdek, moslashuvchan va shaxsiylashtirilgan ta'limni shakllantirishga yordam beradi.

Kredit-modul tizimi ta'lim jarayonini tashkil etishning yangi usulidir. U modulli ta'lim texnologiyalarini va ECTS kreditlarini birlashtirgan holda, talabalarning o'quv yuklamasini o'lchaydi. Bu tizimning asosiy diqqat markazlari talabalarning mustaqil ishlari va reyting tizimi orqali baholash jarayonlarini o'z ichiga oladi.

Kredit-modul tizimining o'quv jarayonini tashkil etishdagi asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

- O'quv dasturining modulli tuzilishi;
- Mehnat hajmini o'lchash uchun kredit birliklaridan foydalanish;
- Reyting tizimidan foydalanish orqali baholash;
- Talabalar uchun individual o'quv rejasini yaratish jarayoniga ishtirok etish;
- Mustaqil o'qish va o'z-o'zini rivojlantirishning ahamiyatini oshirish;
- Ta'lim dasturlarining yanada moslashuvchanligi.

Jo'rayeva Nargiza Oltinboyevnaning dissertatsiya ishining avtoreferatida mustaqil ta'limni tashkil qilishda mualliflik yondashuvi quyidagicha izohlangan. "Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida umumkasbiy fanlardan mustaqil ta'limni raqamli texnologiyalar asosida takomillashtirish – talabaning aqliy qobiliyati, bilimi, fikrlash darajasi, tanqidiy tafakkuri, dunyoni ilmiy bilish va ijtimoiy tajribani qabul

qilish qobiliyati, turli masalalarni individual hal qilish, voqea-hodisalarni oldindan ko‘ra bilish layoqatining yuksak ko‘rinishiga olib chiqadi”. [1.15 b]

B.N. Guzanov, N.B. Morozovalarning monografiyasida talabalarning mustaqil ishlarini ongli ravishda bajarishiga quyidagi xususiyatlar yordam berishi ko‘rsatilgan:[2. 54 b]

- **Mustaqil ish uchun tanlangan materialning metodologik asoslanganligi:** Tanlangan material aniq va ilmiy asosda shakllantirilgan bo‘lishi lozim.
- **Topsiriqlarning murakkabligi talabalarning "yaqin rivojlanish zonasi"ga mosligi:** Bu talabalarning mavjud imkoniyatlarini oshirishga xizmat qiluvchi darajada bo‘lishi kerak.
- **Materialni mantiq va boshqaruv psixologiyasi asosida ketma-ketlikda taqdim etish:** Fan ichki mantiqiga mos ravishda o‘zlashtirilishi talab qilinadi.
- **Talabalarning o‘quv imkoniyatlariga mos ravishda material hajmini taqsimlash:** Mustaqil ish uchun belgilangan materialning hajmi talabaning individual imkoniyatlarini inobatga olgan holda belgilanishi kerak.
- **Mustaqil ishning faoliyatga yo‘naltirilganligi:** Topshiriqlar talabaning bilimlarini amaliyotda qo‘llash imkonini beradigan tarzda shakllantirilishi zarur.

Mustaqil ishlarni samarali tashkil etishning majburiy sharti — uning bosqichma-bosqich tashkil etilishi va amalga oshirilishidir. Boshqariladigan mustaqil ishlarning quyidagi bosqichlarini ajratib ko‘rsatish mumkin: [3. 25 b].

Birinchi bosqich – tayyorgarlik bosqichi. Bu bosqichda mustaqil ishlar uchun mavzular va topshiriqlarni ajratib ko‘rsatgan holda ishchi dasturini tuzish; semestr uchun mustaqil ishlarni rejalashtirish; o‘quv-uslubiy materiallarni tayyorlash; talabalar tayyorgarlik darajasini aniqlash kabilar amalga oshirilishi kerak.

Ikkinchi bosqich – tashkilot bosqichi. Ushbu bosqichda talabalarning shaxsiy va guruhli ishlari uchun maqsadlar belgilanishi; kirish ma‘ruzasi o‘qilishi, shaxsiy va guruhli boshlang‘ich maslahatlar o‘tkazilishi, unda mustaqil ishlarning shakllari va ularni nazorat qilish tushuntirilishi; o‘rta natijalarni taqdim etish muddatlari va shakllari belgilanishi kerak.

Uchinchi bosqich – motivatsion-faoliyat bosqichi. Bu bosqichda o‘qituvchi shaxsiy va guruhli faoliyatga ijobiy motivatsiya yaratishi, o‘rta natijalarni tekshirish,

o'zini-o'zi nazorat qilish va o'zini-o'zi tuzatish jarayonlarini tashkil etishi, maqsadga qarab o'zaro almashish va o'zaro tekshirishni ta'minlashi kerak.

To'rtinchi bosqich – nazorat- baholash bosqichi. Bu bosqichda shaxsiy hamda guruhli hisobotlar va ularning baholanishi amalga oshiriladi. Natijalar diplom yoki kurs ishi, referat, ma'ruza, sxemalar, jadvallar, og'zaki chiqishlar, modellar, maketlar, hisobotlar va boshqalar shaklida taqdim etilishi mumkin (fanni va mutaxassislikni hisobga olgan holda).

Kredit-modul tizimi talabalarning mustaqil ishlarini samarali tashkil etishga, ongli yondashuvni shakllantirish va ularni bosqichma-bosqich tashkil etishga zamin yaratadi. Bu tizim moslashuvchan ta'lim muhitini ta'minlab, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, kasbiy tayyorgarlikni oshirish va ilmiy faoliyatga bo'lgan motivatsiyani kuchaytirishda muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. N.O. Jo'rayeva "Oliy ta'lim muassasalarida talabalarning mustaqil ta'limini mobil dasturiy ilovalardan foydalanib samarali tashkil etish metodikasi" Ped.fan.fals.dok.(PhD) ...dis. avtopef. Buxoro, 2023.

2. Б. Н. Гузанов, Н. В. Морозова. Организация самостоятельной работы студентов вуза в условиях реализации многоуровневой модели обучения: монография / Екатеринбург: 2014.

3. Гончарова Ю. А. Организация самостоятельной работы студентов: методические рекомендации. Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2007. 27 с.

4. <https://lex.uz/docs/5193564>